

R A P P O R T

van de

Dr. A B R A H A M K U Y P E R S T I C H T I N G.

inzake

V A C C I N E D W A N G.

=====

Al mogen er onder de Antirevolutionairen tegenstanders van de vaccinatie zijn, de Antirev. partij als zoodanig keert zich niet tegen de vaccinatie zelf, doch tegen den dwang. Het is trouwens bekend, dat velen, die persoonlijk voorstanders van de vaccinatie zijn, tegen overheidsdwang ernstig bezwaar hebben. (Zie b.v. de geschriften van Dr. Kuyper en de Sav. Lohman).

De Antirev. partij heeft zich steeds verzet tegen art. 17 en volgende van de Wet tegen de besmettelijke ziekten, waarin de toegang tot de school geweigerd wordt aan hen, die geen bewijs van vaccinatie kunnen overleggen, noch (sinds de wetswijziging gedurende het Ministerie Heemskerk) een bewijs, dat uit medisch oogpunt bezwaar tegen hunne vaccinatie bestaat.

Op zich zelf beschouwd ligt in dit artikel geen dwangelement. De bedoelde bepaling bevat slechts een voorwaardelijke verplichting voor hen, die hun kinderen naar school zenden. De wet dwingt niemand zijn kinderen naar de school te zenden. Het dwangelement ligt dan ook alleen in de feitelijke omstandigheid, dat de ouders, die redelijk en wettelijk verplicht zijn hunne kinderen lager onderwijs te doen genieten, meerendeels niet in staat zijn huisonderwijs te bekostigen en dientengevolge feitelijk gedwongen zijn hun kinderen naar de school te zenden, waarmede de voorwaarde voor de vaccineplicht is vervuld.

Het verzet van Antirev. zijde tegen dien overheidsdwang is voornamelijk gebaseerd op de volgende overwegingen:

1. De vaccinatiedwang tast de conscientievrijheid aan en stelt derhalve het lichamenlijk welzijn boven het welzijn der ziel.

Opgemerkt dient daarbij, dat onder de Antirevolutionairen slechts weinigen gevonden worden, die conscientiebezwaren tegen de vaccinatie hebben, in zooverre althans met conscientiebezwaren bedoeld zijn bezwaren ontleend aan godsdienstige overtuiging. Het voornaamste conscientiebezwaar bestaat hierin, dat men in de vaccinatie een aanranding ziet van de Goddelijke Voorzienigheid.

Dr. Kuyper bestreed deze opvatting (zie De Gemeene Gratie); voorzover echter conscientiebezwaren bestaan, behoort de overheid daarvoor uit den weg te gaan.

2. Aan de overheid komt de vrije beschikking over het mensche-lijk lichaam niet toe, zelfs niet al is zij overtuigd, dat die beschikking enkel ten bate van dat lichaam komt.

Misschien ware die dwang nog verdedigbaar, indien bewezen ware, dat een niet ingeënte in die mate gevaarlijk was voor zijne omgeving, dat dwang tot verzekering der openbare gezondheid onvermijdelijk ware. Dit is echter nimmer op eenigszins afdoende wijze bewezen. Een oningeënte moge meer dan een ingeënte vatbaar zijn voor de pokziekte, gevaarlijk wordt hij eerst, nadat hij de ziekte heeft en ook dan slechts voor hen, die het voorbehoedmiddel niet wenschen te bezigen. (De Savornin Lohman in de M.v.T. tot het bij K.B. van 10 Juni 1890 aan de Tweede Kamer der Staten Generaal aangeboden wetsontwerp tot gedeeltelijke herziening der Epidemiewet).

Het hier aangevoerde bezwaar is van zeer principieelen aard en moet eenigszins uitvoerig worden besproken, omdat hier de allerprimgairste vragen van het anti-revolutionair staatsrecht, de ethische grenzen van het overheidsgezag in 't geding komen.

Ook hierom mag hier een eenigszins uitvoerige bespreking gewenscht worden geacht, omdat politieke tegenstanders met dit argument vaak een loopje nemen door te verwijzen naar onze verdediging van den

dienstplicht, die toch zeker wel een volkomen beslag op het lichaam, ja op de heele persoonlijkheid legt (zoo onlangs nog in de Tweede Kamer in een interruptie bij de beschouwingen van Ds. Kersten over den vaccinedwang). De revolutionaire opvatting is die van de z.g.n. "staatsalmacht". "De overheid mag alles", zoo zegt men, "waartoe de wet haar machtigt". Juridisch is deze stelling onaantastbaar. Inderdaad, de overheid heeft staatsrechtelijk niet slechts het recht, maar ook den plicht om alles te doen wat de wet voorschrijft, zelfs al zou die wetsuitvoering tegen de ethische of religieuze overtuiging der industriële gezagsdragers indruischen.

Maar deze stelling is geen oplossing van de vraag, omdat de hier gestelde kwestie niet van staatsrechtelijken, maar van ethisch-politischen aard is. De vraag richt zich niet tot den uitvoerder der wetten, maar tot den wetgever, die zich bij 't opstellen der wetten rekenschap heeft te geven van de grenzen, die de ethische en religieuze ordening aan de staatstaak heeft gesteld. Hoe evident deze rede-neering ook moge schijnen, toch wordt zelfs van onze zijde vaak tegen deze grensafbakening in de vraagstelling gezondigd, door van onbeschreven rechten tegen de overheid te gewagen, die de overheid in haar wetten niet zou mogen aantasten. Een dergelijk beroep op "onbeschreven rechten", hoe gebruikelijk ook van onze zijde, brengt den strijd op een verkeerd terrein, het staatsrechtelijke over. En op dit terrein moeten wij het afleggen. Want inderdaad, wanneer men van "rechten" zou gaan spreken, welke in strijd zouden komen met wettelijke plichten, dan zou men tot de onmogelijke conclusie moeten komen, dat het recht (de wettelijke regeling) tegelijk onrecht zou zijn.

Wat men "onbeschreven rechten" noemt, moet dus wel een verkeerde benaming zijn, want inderdaad, als men de zaak maar juist stelt, ligt achter het beroep op "onbeschreven rechten" een onaantastbare waarheid verborgen en wel deze, dat de Goddelijke ordinantiën ook aan de werkingsfeer van de rechtsorde een maat heeft gesteld. Niet tegen "onbeschreven rechten" van de onderdanen, maar tegen de Goddelijke ordinantiën zondigt de wetgever, die deze grenzen overschrydt.

Op de juiste afbakening van de ethisch-politische grenzen van het recht komt het hier dus aan. En nu is deze afpaling daarom zoo uitermate moeilijk, omdat de grenzen niet mathematisch vast staan, maar als 't ware golvende lijnen zijn, die op en neder gaan met de deining van 't sociale leven zelve.

De A.R. beginselen geven slechts een richtsnoer aan, zij kunnen uit zichzelf niet de oplossing kant en klaar te voorschijn tooveren.

Vast staat echter reeds na het bovenstaande, dat een bestrijding van den vaccinedwang met een beroep op het recht op eigen lichaam ten eenenmale onhoudbaar is. Juist dit beroep op een "recht op eigen lichaam" is een vrucht van het revolutionaire staatsrecht met zijn "droits de l' homme et du citoyen". Het is een monsterachtige constructie, juridisch ten eenenmale onhoudbaar en bovendien een miskenning van het goddelijk werk der schepping, dat den mensch niet tot eigenaar, maar slechts tot bewaarder van zijn door God geschapen lichaam heeft gemaakt.

Geen recht op eigen lichaam dus! Maar wat dan wel?

Om deze vraag te beantwoorden moeten wij er eerst op letten, dat het menschelijk lichaam niet is af te scheiden van de ethische persoonlijkheid van den mensch. Slechts het materialisme, dat het zelfstandig recht der ethische persoonlijk ontkent, kan zich aan een dergelijke afscheiding schuldig maken. Waarom kwam telkens weer het gemoed van den Christen in opstand tegen de "mensch- en God onteerende" slavernij? Juist omdat hierdoor de dienstbaarheid van het lichaam de ethische persoonlijkheid genegeerd werd, omdat de slaaf als "res", als zaak werd beschouwd, waarover de meester kon beschikken als over een stuk vee. De rechtsorde, die de slavernij sanctioneerde, maakte zich schuldig aan een overtreding der Goddelijke ordinantiën, die de

mensch als een ethische persoonlijkheid te midden van de maatschappij had geplaatst. De persoonlijkheid mag nimmer door de overheid worden aangetast. Dit is een richtsnoer, waaraan iedere wetgever zich heeft te houden. De toepassing van dezen norm is echter niet altijd even gemakkelijk.

Want zoo zal men zeggen: de overgang van de slavernij tot de vaccinedwang schijnt toch wel wat al te gewaagd! Is de vaccinedwangsoms een vorm van slavernij? De vraag schijnt rhetorisch en een ontkenkend antwoord lijkt den glimlachenden tegenstander zelfs overbodig. Nochtans, we aarzelen niet deze rhetorische vraag au serieux te nemen. Want de vraag is niet of slavernij en vaccinedwang in hun praktische consequenties door een haast onoverbrugbare kloof zijn gescheiden, maar of de slavernij wellicht slechts een zeer grove uitwas is van het beginsel, dat de ethische persoonlijkheid geen zelfstandige waarde bezit. En als de vaccinedwang nu eens een eerste, laten wij zeggen nog zeer onaanzienlijke vrucht van dezen wilden stam was, dan geldt voor ons toch reeds hier het "Principiis obsta"!

De overheid mag naar Gods ordinantiën den zedelijk vrijen mensch niet dwingen zich een lichamelijke behandeling in welken vorm ook te laten welgevallen. De ethische persoonlijkheid alleen is door God als bewaarder en verzorger van het lichaam aangewezen.

Maar nu breekt eerst de storm aan de overzijde recht los! Dan moet Ge ook allereerst positie kiezen tegen gedwongen reiniging van landverhuizers, die over de grenzen willen komen. Moeten soms ook gezondheidsmaatregelen in gestichten en ziekenhuizen genomen, voorzover zij rechtstreeks op het lichaam betrekking hebben, worden afgewezen? En - last not least - waar blijft Ge met den door U verdedigden dienstplicht?

Voor deze argumenten gaan wij nooit uit den weg! Ja, de "gedwongen" reiniging van landverhuizers! We zijn er inderdaad niet tegen, integendeel we juichen haar toe, achten haar plicht van de overheid. Alleen maar, wij geven niet toe, dat zij op een lijn is te stellen met de gedwongen vaccinatie.

Immers geen wet verplicht den landverhuizer over onze grenzen te komen, gelijk wel een leerplichtwet h.t.l. de ouders verplicht hun kinderen onderwijs te doen geven en bij gebreke van de mogelijkheid van huisonderwijs, hen naar school te zenden! De landverhuizers kunnen zich dus ten allen tijde aan de reiniging en ontsmetting aan de quarantaine-stations onttrekken, door eenvoudig niet over onze grenzen te gaan. Aan de persoonlijkheid der landverhuizers wordt dus geen dwang opgelegd. Zij zijn in de gelegenheid geweest te overwegen of zij de behandeling zullen aanvaarden of niet. En evenzoo staat de zaak ten aanzien van de lichamelijke behandeling in de ziekenhuizen of gestichten; voorzover men vrijwillig wordt opgenomen, heeft de persoonlijkheid zelve beslist, dat zij zich aan die maatregelen zou onderwerpen; voorzover de opneming onvrijwillig geschiedt is dit of een bewijs van onmacht van den persoon om zelf voor zijn lichaam te zorgen (krankzinnigheid) of wel het is een strafmaatregel, die als straf zich juist tegen de persoonlijkheid richt.

En dan de dienstplicht! De staat beschikt hier inderdaad over werkkraft, ja over 't leven van de zedelijke persoonlijkheid. Want de staat neemt hier niet de vrije beschikking over lichaam der dienstplichtigen in handen. Ze roept hen op tot een zaak, waarmede het leven kan gemoeid zijn, doch grijpt niet in dat lichaam zelf in. Alleen tot verdediging van zijn land wordt de soldaat verplicht, niet tot 't passief ondergaan van een behandeling van zijn lichaam. Alleen voorzover tegen den dienstplicht bij sommigen zelf conscientiebezwaren zouden rijzen, zou de zedelijke persoonlijkheid in 't gedrang komen. In dit geval is van A.R. zijde ook steeds op eerbiediging door de overheid van zulke bezwaren aangedrongen.

Maar is dan, zoo zal men vragen, behalve in de gevallen van straf of zedelijke onmacht om zelf voor mijn lichaam te zorgen, geen enkel geval denkbaar, waarin de overheid zich het recht zou mogen toekennen, de onderdanen een gedwongen behandeling van hun lichaam te doen on-

dergaan? Deze vraag mag niet zonder meer ontkennend worden beantwoord, gelijk ook van onze zijde een reserve wordt gemaakt voor gevallen van absolute noodzakelijkheid, waarin de verwaarloozing van bepaalde voorzorgen een urgent gevaar voor de volksgezondheid zou opleveren. Waarop is dit uitzonderingsrecht dan gebaseerd? Op de onafwijsbare taak van de overheid om de volksgezondheid te beschermen. Wanneer b.v. in tijden van cholera of vlektyphusepidemieën landloopers in verregaande staat van vervuiling zich in 't openbaar zouden bewegen, behoort de overheid in te grijpen, omdat hier blijkbaar 't zedelijk verantwoordelijkheidsbesef individueel te kort schiet en daardoor het leven van anderen in gevaar wordt gebracht. "Gij zult niet doodslaan" is een gebod, dat allerminst alleen van opzettelijke, maar ook van aan schuld te wijten daden geldt. De overheid moet in zulke gevallen preventief optreden, omdat zij 't leven harer onderdanen heeft te beschermen.

Maar dan moet ook een communis opinio bestaan, dat inderdaad het nalaten van bepaalde voorzorgsmaatregelen door een persoon een acuut gevaar voor de volksgezondheid oplevert. De grenzen sluiten heel nauw en gelijk Mr. de Savornin Lohman reeds in 1890 opmerkte kan t.a. van de vaccinatie van zulk een casus positie allerminst worden gesproken.

Het "principiis obsta" heeft hier des te meer kracht, omdat in den laatsten tijd hoe langer hoe meer stemmen opgaan, om de overheid het recht te geven ook bij andere ziekten, als tuberculose en geslachtsziekten, een gedwongen lichaamsbehandeling voor te schrijven.

In 't buitenland bestaan thans reeds tuberculosewetten krachtens welke de overheid tuberculeuze patiënten zelfs tegen hun wil uit hun huiselijke omgeving kan weghalen en ze in een ziekenhuis ter gedwongen behandeling kan doen opnemen. Wie den vaccinatiedwang in beginsel aanvaardt, heeft zich zelf den zedelijken grond ontnomen om tegen dergelijke usurpatie van de overheid in de individueele vrijheid op te komen.

Een onverpoosde strijd tegen de verkeerde beginselen is dus onzerzijds plicht.

3. De overheid mag geen partij kiezen in een medische quaestie.

Gewezen wordt bij dit bezwaar op het feit, dat er medici zijn, die het nut der vaccinatie betwijfelen.

4. De cholera- en pestepidemieën zijn evenmin als pokken-epidemieën in de laatste jaren voorgekomen. Toch schrijft de Epidemiewet geen gedwongen inenting van kinderen tegen pest en cholera voor. Men kan dus niet zeggen, dat het wegblijven van de pokken aan de vaccinatie is te danken.

Wanneer men dit te berde brengt, ziet men echter over 't hoofd, dat pokken met cholera en pest niet zonder meer op één lijn kunnen worden gesteld. De pokziekte kwam hier vroeger chronisch voor, nu eens sporadisch, dan weer epidemisch; het is een inheemsche ziekte. Pest en cholera zijn daarentegen wittheemsche ziekten, die derhalve slechts door insleeping uit 't buitenland kunnen ontstaan. Daarom kan men theoretisch gesproken ten aanzien van deze laatste ziekten de preventieve kracht zoeken in toezicht aan de grenzen van land- en zeezijde. Verder kan en behoeft de preventie hier niet te gaan. Bij een inheemsche ziekte als de pokken moet men er echter ook op bedacht zijn het ontstaan van deze ziekte in 't binnenland zelf te voorkomen. Wel kan worden toegegeven, dat als preventieve maatregel tegen insleeping dezer ziekte van buitenaf de vaccinatie, niet noodzakelijk is te achten. Altijd blijft dan echter nog 't gevaar voor 't ontstaan van besmettingshaarden binnenslands. Bevordering van de vaccinatie, mits niet door dwang, is bij de overheid daarom allerminst af te keuren.

5. Er zijn mensen, die uit vrees voor nadeelige gevolgen niet de verantwoordiging voor het vaccineeren van zichzelf of van hunne kinderen op zich durven nemen.

Daarbij moet worden opgemerkt, dat tegen-over de gunstige resultaten, waarvan de statistieken blijk geven, nog steeds, hoevele voorzorgen ook genomen worden, in sommige gevallen nadeel uit de vaccinatie voortvloeit. Wij wijzen als voorbeeld op gevallen, dat de medicus zijn diagnose omtrent den gezondheidstoestand van den patiënt vóór de vaccinatie verkeerd stelt.

Zooals uit het bovenstaande blijkt kunnen wij aan al de aangevoerde argumenten tegen den vaccinedwang niet hoofd voor hoofd dezelfde waarde toekennen. Ook als men de o.i, minder sterke argumenten buiten beschouwing laat, blijven echter tegen den vaccinedwang in zijn tegenwoordigen vorm nog krachtige principieele bezwaren gelden. Wel bevordering van, maar niet dwang tot inenting mag van de overheid uitgaan.

De vraag is dus: In welke richting moet onze partij werkzaam zijn om aan dezen dwang een einde te maken?

Zoolang een definitieve afschaffing van de artt. 17 v.v. der Epidemiewet practisch onbereikbaar is, behoort in elk geval een regeling te worden getroffen, die aan gegronde bezwaren tegen den vaccinatiedwang van het desbetreffende gedeelte der bevolking tegemoet komt.

Daartoe kan de volgende weg worden ingeslagen.

De wet kan bepalen, dat van ieder, die bezwaren maakt, een bewijs van vrijstelling door den burgemeester ter plaatse zal worden uitgereikt, welk bewijs de plaats van het vaccinebriefje zal innemen. Een dergelijke regeling was neergelegd in het door den toenmaligen Minister van Binn. Zaken de Savornin Lohman in 1890 samengestelde wets-ontwerp tot gedeeltelijke wijziging van de wet van 4 December 1872, welk ontwerp bij K.B. van 10 Juni 1890 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd aangeboden. In de M.v.T. merkte de Regeering op: "Tegen het bevorderen van de inenting bestaat bij de Regeering geen bezwaar, mits men zich van alle directen- of indirecten dwang onthoude. Wegneming van den dwang, die ten spijt van de goede bedoelingen, toch in het thans vigeerend art. 17 ligt opgesloten, zal aan eene ruime toepassing der vaccinatie meer goed dan kwaad doen, want de dwang wekt steeds meer en meer tegenstand, die ten slotte de vaccinatie zelve zal schaden."

"De ondergeteekende heeft ernaar gestreefd een zoodanige wijziging voor te dragen, dat de vrijheid van hen, die werkelijk ernstige bezwaren tegen de koepokinenting hebben, volkomen worde gewaarborgd, maar toch de aandrang tot het toepassen der inenting, die gelegen is in het verbinden van deze aan den toegang tot de school behouden blijve."

"De geneeskundige inspecteurs en adjunct-inspecteurs hebben zich verklaard tegen eene wijziging van het tegenwoordige artikel 17 der wet in facultatieven zin, omdat dan het aantal niet-gevaccineerden, naar zij meenden, zou toenemen, hetgeen zij in het nadeel van de volksgezondheid achten; alsmede, omdat zij vreesden, dat, liet men hen, die bezwaren tegen de koepokinenting hadden, vrij, velen uit zorgeloosheid, onverschilligheid of luiheid de koepokinenting zouden verwaarloozen."

"Aan deze laatste klip ontzeilt het voorgedragen artikel. Wordt toegang tot de school gevraagd zonder vaccinatie of zonder aan de pokken te hebben geleden, dan zullen, indien het minderjarigen geldt, de ouders of voogden, of, indien het meerderjarigen geldt, deze zelve persoonlijk, mündeling of schriftelijk aan den burgemeester moeten verklaren, dat zij tegen de toepassing der koepokinenting op den persoon, wiens toelating het betreft bezwaar maken. Het is zeer onwaarschijnlijk, dat zoodanige verklaring zou worden afgelegd ook door die personen, bij wie werkelijk geene ernstige bezwaren bestaan; zenden zij hunne kinderen zonder "pokkebriefje" naar school, dan worden zij terstond evenals thans door den onderwijzer op hunne ver-

plichting opmerkzaam gemaakt."

"Het gevolg van het herziene artikel 17 zal dus evenals van het bestaande artikel zijn, eene ruime toepassing der koepokinenting, maar tevens zal door de herziening aan hen, die ernstige bezwaren tegen de koepokinenting hebben, niet langer de toegang tot de school worden ontzegd, waarop zij krachtens de Nederlandsche wetten recht hebben."

De vaccinatieplicht werd in 't ontwerp-Lohman dus om praktische redenen niet generaal opgeheven, maar zij zou practisch slechts-blyven bestaan voor onverschilligen en principieel niet bezwaarden,

De bovengenoemde poging van de Savornin-Lohman om aan de bezwaren tegen den vaccinedwang tegemoet te komen, had bij de volksvertegenwoordiging geen succes.

Evenmin had succes de poging die Dr. Kuyper tijdens zijn Ministerie in 1903 waagde.

Bij K.B. van 11 Maart 1903 werd onder verantwoordelijkheid van dezen Minister een wets-ontwerp ingediend tot nadere wijziging en aanvulling der wet van 4 December 1872. De regeling, die dit ontwerp op 't stuk der vaccineplicht voorstelde, maakte 't bekomen van vrijstelling moeilijker dan 't ontwerp-Lohman. De regeling komt in 't kort hier op neer, dat wel een ieder een bewijs van vrijstelling van den burgemeester kan bekomen, doch de procedure tot het bekomen van zulk een bewijs zoodanig is geregeld, dat zorgloozen en onverschilligen behoorlijk worden afgeschrikt en alleen zij, die gegronde bezwaren hebben, van de uitzonderingsbepalingen gebruik maken.

"Zoolang de burgemeester de pokkenziekte niet epidemisch heeft verklaard, dient hij die moet worden ingeënt of zijn ouders of voogd een bezwaarschrift bij den burgemeester in, waarin hij opgeeft de namen van twee getuigen, die moeten-zijn ingezetenen der gemeente, meerderjarig en te goeder naam bekend. Voldoet één der getuigen niet aan de eischen, dan moet een andere worden aangewezen. Binnen dertig dagen na 't indienen van dat bezwaarschrift moet de bezwaarde vergezeld van zijn twee getuigen voor den burgemeester verschijnen. Volhardt hij dan bij zijn bezwaren dan moeten de getuigen verklaren, dat naar hun oordeel de bezwaarde, wat betreft zijn bezwaarschrift, geloofwaardig is en zijn aanvraag niet uit traagheid of onverschilligheid heeft ingediend. Daarna moet de bezwaarde binnen dertig dagen (doch nu alleen) opnieuw verschijnen. Eerst dan verkrijgt hij de verklaring van den burgemeester, indien hij bij zijn bezwaren volhardt."

Het ontwerp beperkte de regeling tot de byzondere school. O.i. zou uitbreiding over de openbare school aanbeveling verdienen, daar immers ook onder de voorstanders van de openbare school principieele tegenstanders der vaccinatie gevonden worden.

Zie hier dus enkele pogingen om aan gegronde bezwaren tegen vaccinatie tegemoet te komen.

Zoals bekend overweegt de Regeering thans opnieuw de wijze, waarop met gemoedsbezwaren tegen de koepokinenting rekening kan worden gehouden zonder de volksgezondheid te schaden. Het desbetreffende wets-ontwerp is nog niet ingediend.

Het verdient wel de aandacht, dat in de laatsten tijd ook van liberale zijde (b.v. in het Utrechtsche Dagblad) stemmen zijn opgegaan om gemoedsbezwaren tegen de vaccinatie ook wettelijk te doen eerbiedigen.

Het mag ons verheugen, dat ook bij de politieke tegenstanders dit juiste inzicht begint door te breken.

's-Gravenhage, December 1923.

=====